

Jo Claes

De Tol van de Muze

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

Op een dag kwam een arme, oude boer voorbij een galgenveld. Bij een gehangene bleef hij staan en vroeg: 'Waarom ben je ter dood veroordeeld?' 'Vanwege het woord,' antwoordde de dode. De man haastte zich naar het kasteel van de graaf en vertelde hem over het voorval. De heer volgde de boer naar het galgenveld, stelde op zijn beurt een vraag, maar kreeg geen antwoord. 'Je hebt me voor de gek gehouden!' riep de graaf en hij beval zijn soldeniers de man aan dezelfde galg op te hangen. Toen ze alleen waren, lachte de dode en vroeg: 'En waarom ben jij veroordeeld?' 'Vanwege het woord,' antwoordde de boer.

(oud volksverhaal)

Voor Lieve

‘**H**et hoofdpersonage van dit verhaal is een man. Waarom een man? zult u vragen. Het kon natuurlijk ook een vrouw zijn, dat zou weinig of geen verschil maken. Maar laten we het toch bij een man houden. Er zijn nu eenmaal bepaalde voordelen verbonden aan een mannelijk hoofdpersonage.

Ik zie enkele wenkbrauwen verbaasd – of is het eerder verontwaardigd? – de hoogte ingaan. Sta mij toe dat ik voorlopig uw vragen negeer.

Het hoofdpersonage van dit verhaal is dus een man. Hoe oud? Laten we zeggen drieëndertig. De navel van het leven. Een man is trouwens pas een man op zijn drieëndertigste. Is dat geen pracht van een cliché? Hoe dan ook, drieëndertig is een palindroomgetal, een magisch getal, een symbolisch getal, een mythisch getal. Met drieëndertig kan men alle kanten uit.

Wat is zijn beroep? Geen schrijver! Absoluut geen schrijver! Het aantal boeken dat schrijvers schrijven over schrijvers is legio. Ook geen leraar. De meeste schrijvers in dit land zijn leraar en schrijven over hun eigen ingewanden. Wat vindt u van een ambtenaar? Een klerk, een bediende, een secretaris? Zij zijn – zelfs in het huidige computertijdperk – nog steeds onmisbare tandwieltjes in het raderwerk van de maatschappij.

Te saai, zegt u? Ambtenaren zijn niet noodzakelijk saai. Sommige geniale schrijvers waren ambtenaar. Franz Kafka, T.S. Eliot, Honoré de Balzac, Guy de Maupassant... om er maar enkele te noemen. Maar goed, we zoeken een interessanter beroep. Een filmregisseur bijvoorbeeld, of een decorontwerper, een journalist, een wapenhandelaar, een fotograaf... Mis-

schien is dat laatste wel bruikbaar. Een man van drieëndertig, fotograaf van beroep.

Laten we dan nu een beginsituatie bedenken. Wie heeft er een voorstel? Niemand? Komaan, spant u zich eens in. Hoe gaat dit verhaal van start? Ik heb u al iets verteld over het beroep en de leeftijd van de man. Eigenlijk doe ik hier al het werk en dat is niet de bedoeling. Ik zet enkel de bakens uit, de rest is aan u.

Niemand een voorstel? Dan zal ik u even op weg helpen. Nemen we het volgende aan: het hoofdpersonage zit in een restaurant. Alleen. Dat is alvast één voordeel van een mannelijk hoofdpersonage. Vrouwen zitten zelden of nooit alleen in een restaurant, mannen wel. *La petite différence*, heet dat.

Ons hoofdpersonage – we hebben nog geen naam, bedenkt u intussen al eens een naam – zit dus in een restaurant, alleen aan een tafel. Niet zomaar een restaurant, een chic restaurant. Stemmingmuziek op de achtergrond. Zilveren kandelaars op de tafels. Menukaarten met goudletters. Kelners in livrei. Alles erop en eraan.

Ziet u hem zitten? Grijs pak, een beetje uit de mode, met een witte anjer in het knoopsgat van zijn revers. U vraagt zich natuurlijk af waarom de man een witte anjer in zijn knoopsgat draagt. Vraagt u zich dat af? Goed, dan gaan we verder.

Hoe ziet deze man eruit? Is hij knap, lelijk, eerder onopvallend? Is er iets in zijn gezicht, zijn mimiek, zijn manier van doen dat u intrigeert? Verwacht geen antwoord van mij. U ziet hem net zo goed zitten als ik. Wellicht ziet u zelfs een andere man dan ik en zou mijn beschrijving u alleen maar storen. Ik laat het dus aan uw verbeelding over hoe de man eruitziet. Wat uw ogen u vertellen, is doorslaggevend.

Wat hebben we tot dusver? Een hoofdpersonage van drieëndertig in een grijs pak met een witte anjer in zijn knoopsgat,

alleen aan een tafeltje in een voortreffelijk en vermoedelijk prijzig restaurant dat de enigszins poëtische naam *De Seizoenen* draagt. Niet dat die naam er iets toe doet, maar zulke details interesseren de lezer nu eenmaal.

Wat gaat er verder gebeuren? Mag ik daarop nog even het antwoord schuldig blijven? Dit verhaal staat nog maar in de kinderschoenen, er moeten eerst nog enkele dingen rechtgezet worden. Dit bijvoorbeeld: u ziet een man in een restaurant zitten, u ziet hem de menukaart bestuderen, van zijn aperitief drinken, af en toe om zich heen kijken. U weet dat hij fotograaf is. Maar hoe weet u dat? Omdat ik het u zeg? U bent hopelijk toch kritisch genoeg om niet alles voetstoots aan te nemen wat men u vertelt?

Prima, maar dan hebt u wel een probleem: hoe weet u dat de man fotograaf van beroep is? Hoe weet u trouwens dat hij drieëndertig is? Zulke dingen staan niet op iemands voorhoofd geschreven.

Begrijpt u het probleem? Pas op, ik wil het u niet nodeloos moeilijk maken als u dat mocht denken. Ik wil er alleen maar uw aandacht op vestigen dat het verhaal niet te snel van start mag gaan. Elke lezer heeft recht op correcte en concrete informatie. Hoe kan dit verhaal anders geloofwaardig zijn? En dat is toch een van de belangrijkste vereisten van een verhaal. De lezer moet geloven wat hij leest.

Met andere woorden: we staan nog nergens. Want wat weet de lezer tot nu toe? Dat een man met een witte anjer in zijn knoopsgat in zijn eentje in restaurant *De Seizoenen* zit. Dat hij ongeveer dertig of zelfs enkele jaren ouder is. Misschien is hij inderdaad fotograaf, maar de kans dat hij een ander beroep heeft, is vanzelfsprekend oneindig veel groter. Misschien is hij – god beware – toch een schrijver, of een leraar, of zelfs beide. Alles is mogelijk, niets zeker. Behalve dat u helemaal

niets van hem afweet en dat hoort ook zo aan het begin van een verhaal. Wat ik u zo-even over zijn beroep heb verteld, was dus maar een hypothese, een mogelijkheid, een slag in de lucht. Ik weet het niet met zekerheid en u evenmin. Zolang er geen concrete aanwijzingen voorhanden zijn, blijft het beroep van deze man onbekend.

Hoog tijd nu om een nieuw element aan het verhaal toe te voegen. De lezer mag niet te lang op zijn honger blijven, we hebben al lang genoeg getalmd.

Net op het ogenblik dat u – en zo stilaan ook de lezer – uw interesse begint te verliezen in de man met de witte anjer, komt een vrouw de gelagzaal binnen. Een opvallend mooie vrouw, gedistingeerd, slank, midden of eind twintig, exclusief gekleed in een lange, rode jurk met een diep decolleté en een parelcollier om de hals. Het soort vrouw kortom die de aandacht trekt van iedereen en dus ook van u.

De vrouw begeeft zich zonder aarzelen naar het tafeltje van de man die hoffelijk opstaat en haar begroet. Hoe doet hij dat? Met een handdruk, een omarming, een kus op de wang of zelfs op de lippen? De keuze is aan u, ik moei me er niet mee.

Vanzelfsprekend beginnen de man en de vrouw met elkaar te praten. Een gesprek dat u maar al te graag wilt horen. Gelukkig zit u niet veraf, aan het dichtstbijzijnde tafeltje, en kunt u de conversatie volgen.

Tussen haakjes, heb ik al gezegd dat u nieuwsgierig bent? Natuurlijk bent u dat, zoniet zou er van dit verhaal geen sprake zijn. Dat doet me aan iets anders denken. Hebben we al iets over u verteld? U neemt namelijk deel aan het verhaal, u zit daar in een restaurant te kijken naar een man die u niet kent. Wie bent u? Waarom intrigeert de man u zo dat u hem al een hele tijd observeert? Waarom probeert u te achterhalen wie hij is, wat hij doet, hoe oud hij is? U staart naar een onbekende

heer in een restaurant en u stelt zich allerlei vragen. Wel, daarbij rijst een andere, even pregnante vraag: waarom doet u dat?

Begrijpt u wat ik bedoel? Dit verhaal gaat niet alleen over de man met de witte anjer, maar ook over degene die naar hem kijkt. Over u met andere woorden. Het is niet eens zeker dat de man in het grijze pak het hoofdpersonage is van dit verhaal, het is zelfs waarschijnlijker dat u dat bent.

Dat is meteen de reden waarom dit verhaal in de ik-persoon geschreven moet worden. U bent de ik. U zit – en met u al de lezers van uw verhaal – in een restaurant en observeert een man. Vertel mij eens wat u daar ziet, wat er gebeurt. Het kan iets heel anders zijn dan ik net heb geschetst. Ik ben immers niet de ik uit het verhaal. U bent de ik. U kijkt en ik kijk met u mee.

Vandaar dat ik alleen maar geraden heb wat u ziet. Misschien krijgt de man met de witte anjer helemaal niet het gezelschap van een mooie, jonge vrouw in een rode of anderskleurige jurk. Misschien blijft hij de hele avond wel alleen. Zoals gezegd, dit verhaal staat nog in de kinderschoenen, het kan nog alle kanten uit. Let dus goed op. Elk detail kan waardevol zijn. Of net niet, dat moeten we nog afwachten.

Is dit niet spannend? U kijkt naar iets alledaags, schijnbaar alledaags alleszins, en toch trekt het onweerstaanbaar uw aandacht. Misschien trekt het uw aandacht omdat ik zeg dat het uw aandacht trekt, maar nogmaals: wie ben ik? U moet zich inleven, uw verbeelding moet zo geprikkeld worden dat uit deze situatie een verhaal ontstaat.

Is het iedereen duidelijk wat ik wil zeggen? Er is geen verhaal, of toch wel, dat bepaalt u, niet ik. U kijkt naar iets, u bent nieuwsgierig en wilt weten wat er verder in het restaurant gaat gebeuren.

Bent u nieuwsgierig? Wilt u weten wie de man is, waarom hij alleen aan een tafeltje zit – als dat tenminste zo is. Kijk

dan aandachtig toe en laat uw fantasie de vrije loop. U hebt immers niets beters te doen. U bent daar toch ook alleen, of niet?’

Tien dagen voor mijn eerste les aan de studenten die ingegaan waren op het aanbod van de cursus creatief schrijven, had ik een afspraak met Yvan, de bedenker van het initiatief, al was ik me daar op dat ogenblik nog niet van bewust. Ik hield hem gewoon voor de boodschapper, de man die waarschijnlijk mijn naam tijdens een vergadering had laten vallen en door anderen eropuit gestuurd was om de vriend die hij al sinds zijn studies kende, over te halen om de nieuwe cursus te geven.

De maand oktober liep stilaan op haar eind, het was een kille, regenachtige avond na een al even natte dag. Alle verdragingsmanoeuvres voor etalages en reclamepanelen ten spijt, kwam ik bijna een kwartier te vroeg in *De Seizoenen* aan. Het restaurant, waar ik nooit eerder was geweest vanwege veel te duur, lag op slechts enkele minuten lopen van mijn studio, ik had me dus nodeloos gehaast met douchen en omkleden. Yvans bericht natuurlijk. Dat had me al de hele week door het hoofd gespoekt. Een uitnodiging om te gaan uiteten. Via een appje, waarom niet telefonisch? En dan dat bizarre voorstel waarover ik maar eens moest nadenken. Leuk was dat. Ik had er niet alleen over nagedacht, het had me bij wijze van spreken dag en nacht beziggehouden.

Wat bezielde Yvan? Hoe kwam hij op het idee om uitgerekend mij te vragen een cursus creatief schrijven te geven aan een groep universiteitsstudenten? Het voorstel leek zo vreemd dat ik me dagenlang had moeten bedwingen om hem niet te telefoneren. Ik had hem trouwens een keer op zijn mobieltje gebeld, maar hij nam niet op. Dat deed Yvan zelden of nooit,

een ergerlijke gewoonte die volkomen haaks staat op de bestaansreden van mobiele telefoons. Gelukkig had hij ook een vaste lijn, maar Els, zijn vrouw, nam op en die bleek van niets te weten. Ik had meteen spijt dat ik had gebeld.

‘Nieuwsgierigheid is het oorkussen van de duivel,’ zou Yvan zeggen met die andere irritante gewoonte van hem om spreekwoorden en zegswijzen met opzet te verhaspelen. En nu had ik me van een wel erg nieuwsgierige kant getoond.

‘Kon je echt geen week wachten?’ zou hij vragen, plagerig, grijnzend, enerverend als altijd. ‘Hoe komt dat nou? Je journalistenziel? Die heb je niet, dat weet je toch.’

Ik hoorde hem al bezig, vroeg Els hoe het met haar ging, of Klaasjes verstuipte enkel al was genezen, wat Tinneke van de nieuwe school vond waar ze sinds twee maanden naartoe ging en of ze alstublieft niets over mijn telefoontje tegen Yvan wilde zeggen, wat ze met haar hand op haar hart beloofde.

In de gelagzaal van het restaurant begeleidde een in een pinguïnpak geklede maître d’hôtel me naar het gereserveerde tafeltje van professor Heymans, een vaste klant van de zaak. Zodra ik zat, reikte de man me een menukaart met goudletters aan, vroeg of ik alvast iets wilde drinken en wenkte de kelner.

Ik bestelde een aperitief van het huis en nam intussen het interieur van het restaurant in me op. Nauwelijks de helft van de tafeltjes was bezet, hetgeen vermoedelijk te maken had met de prijzen op de menukaart. Op de achtergrond vloeiende zachte pianomuziek, een prelude van Chopin. Alleen de kaarsen lichten als gloeiende drietanden op in het gedimde licht.

De kelner zigzagde tussen de tafeltjes door in mijn richting met het dienblad en mijn aperitief gracieus balancerend op de toppen van zijn vijf vingers. Ik bewonderde de handige elegantie waarmee de man te werk ging. Elke beweging die zijn

lichaam maakte en het labiele evenwicht van het glas in gevaar bracht, werd onmerkbaar gecorrigeerd door een lichte plooi van de pols of een zachte druk van een vinger.

Ik proefde van het drankje. Een mousserende witte wijn met daarin *Fraises des Bois* en nog iets wat ik niet kon thuisbrengen. De kelner, zag ik, stond intussen bij het tafeltje van een pas gearriveerd koppel, het lege dienblad nu verticaal tegen zijn rechterdij gedrukt, het hoofd lichtjes gebogen, met een ernstig gezicht luisterend naar wat de nieuwe gasten wensten te drinken. Ik probeerde me voor te stellen hoe het zou zijn om zijn leven te leiden in plaats van het mijne, een oude gewoonte die nog uit de tijd stamde toen ik vastbesloten was om als schrijver door het leven te gaan en voortdurend mensen observeerde om me een voorstelling te kunnen maken van hun doen en denken.

De muur tegenover me was beschilderd met bucolische taferelen, een allegorie van de vier seizoenen, omkaderd met brede stroken donker glas die het interieur van het restaurant weerspiegelden. Vanaf mijn plaats zag ik het beeld van een man, naar schatting midden dertig, in de spiegelwand gereflecteerd. Hij droeg een grijs, eerder ouderwets pak met een witte anjer in het knoopsgat van zijn revers. Met beide ellebogen steunde hij op het tafelblad, zijn kin rustte op de brug van zijn gevouwen handen, zijn ogen keken star, roerloos, minutenlang, als een *sfinx*.

Ik betrapte mezelf erop dat ik de man in de spiegel fixeerde. Iets in zijn volgehouden onbeweeglijkheid fascineerde me. Was het de intensiteit waarmee de twee glazen ogen keken? De dromerige pose die toch niets dromerigs had? Of was het veeleer de voldoening iemand heimelijk gade te slaan en te fantaseren over zijn identiteit, zijn beroep, zijn liefdesleven? Wie was de man in het glas? Waarom zat hij alleen aan een

tafeltje? Waarom droeg hij een witte anjer in het knoopsgat van het pak waarin hij zich duidelijk onwennig voelde, wellicht omdat hij het zelden droeg, maar vandaag had aangetrokken vanwege de chique gelegenheid waar hij ging eten.

Ik glimlachte, de man glimlachte terug. Hoeveel van de deftig geklede gasten om me heen zouden zich soortgelijke vragen stellen? De lepel in de kreeftensoep, één oog op een kier in mijn richting. Niet aan denken, hield ik me voor. Hen uitlachen. Zoals de man in het glas die mijn voorbeeld volgde alsof hij mijn gedachten had geraden.

Ik merkte plots dat de anjer die Katty in mijn knoopsgat had gestoken, omhooggeschoven was en trok de bloem via het steeltje wat vaster aan. Het spiegelbeeld volgde gehoorzaam mijn bewegingen. Ik nam opnieuw een slok van mijn drankje en keek op mijn horloge. Het was bijna negen uur. Op dat ogenblik kwam Yvan het restaurant binnen.

Hij stevende regelrecht op mijn tafeltje af, zijn breed lijf heen en weer deinend, pompte mijn hand, ging zitten, stootte daarbij tegen de tafelpoot waardoor een gulpje van mijn aperitief op het smetteloze tafelkleed terecht kwam en vroeg, zonder goedendag, zonder inleiding, wat ik dronk.

‘Een aperitief van het huis. Lekker.’

Yvan draaide zich om naar de kelner, stak twee vingers omhoog en wees naar mijn glas op tafel. Daarop wendde hij zich opnieuw tot mij en vroeg wat ik van zijn voorstel vond.

Afremmen die bulldozer, dacht ik.

‘Hoe gaat het met Els en de kinderen?’

Zijn nerveuze ogen vergaten een ogenblik hun ongedurigheid. Toen schoof hij het uiterste mes aan de rechterkant van zijn bord enkele millimeters opzij en antwoordde:

‘Alles in orde. Els is prima, de kinderen ook. Je hebt toch met haar getelefoneerd.’